

RECENZIÓK
A NAGYVILÁGBÓL
2023/24

RECENZIOK A NAGYVILÁGBÓL

Jönnek, látnak – meg vannak győzve

HUNYADI LÁSZLÓ

Lisztopád Krisztina elképesztően gyönyörű díszleteket tervezett. A grandiózussággal nem lehet kompromiszsumokat kötni, ahogy nem is tette. A káprázatos díszletektől kezdve a részletgazdag (és súlyos) jelmezekig minden csodálatra méltó volt. Igenis van helye az ilyen típusú operáknak és produkcióknak, egymáshoz tartoznak. (...) Ahogyan egy tavalyi látogatásom után is megjegyeztem, az árokban kiváló zenekar foglal helyet, Kocsár Balázs pedig intenzív olvasatát adta a zeneműnek, de soha nem nyomta el az énekeseket, a cselekményt pedig az állandó, biztosan lüktető zenei háttér vitte előre. Nem is kell magyarnak lenni, hogy élvezhessük ezt a darabot.

Eduardo Benarroch *(Musical Opinion, Egyesült Királyság)*

PARSIFAL

Wagner utolsó opusa, a „színpadszentelő ünnepi játék” színrevitele mindig kihívás. Zeneileg és színpadilag is. Ez főként igaz a német nyelvterületen kívül eső színházakra, de a Magyar Állami Operaház azzal büszkélkedhet, hogy nemcsak ez, az operairodalom egyik kiemelkedő műve, hanem a teljes *A nibelung gyűrűje* is a repertoárján van. (...) A tavaly bemutatott *Parsifal* az OPERA művészeti igazgatója, Almási-Tóth András rendezésében hordoz magán rendezői színházi jegyeket. Több órát kitölteni adekvát cselekménnyel és közben elmesélni a Szent Grál lovagjainak misztikus történetét nem kis feladat, de Almási-Tóth produkciója bizonyos mértékben megfelelt a kihívásnak. (...) Bár „modern” eszközökkel közelíti meg a művet, az előadás a hagyományos értelmezésen alapul, amivel ma már ritkán találkozunk. (...) A világítástechnika használata érdekes, főként az első felvonásban, amikor a színpad jobb oldalán és hátán elhelyezett ablakokat takaró redőnyök elfordulnak, a világítás a természetes fény

mozgását követi a nyílásokon át, így teremtve lenyűgöző hangulatot (világítástervező: Pillinger Tamás). (...) Az egyik legérdekesebb aspektus Parsifal alakjának megháromszorozása. (...) Míg az „énekes” Parsifal az opera első felében inkább csak kísérője az önmaga fiatalabb énjét alakító színésznek, a második részben közvetlenül beszáll a cselekménybe, így adva hangsúlyt a karakter személyiségfejlődésének az ártatlan, tiszta vándorból a megváltás hírnökéig.

Marián Sekerák *(OperaJournal, Csehország)*

A rendező felfogása szerint a *Parsifal* egyéni fejlődés-történet, de nem hagyja meg történelmi kontextusában, hanem 21. századi látványt, jelmezeket, kellékeket és modern technológiát alkalmaz. Ennek következtében a darab a kortárs nézőhöz is közelebb kerül, könnyebben szól hozzá, mégsem hűvös és technokrata kiruccanás ez a modern világba. Almási-Tóth András tudja, hol a határ, és a kortárs színházat esztétikusan ízléses módon találja. (...) Talán nem túlzás állítani, de számomra a budapesti előadás, ha figyelembe vesszük minden elemét – a zenét, az éneklést, a látványt, a vetítést, a mozgást, de főként a koncepciót –, egy lélegzetálállító filmmé áll össze. (...) Almási-Tóth legnagyobb „húzása”, ahogyan három Parsifalt jelenít meg a színpadon, kreatív módon játszva időben és térben, ami a mű egyik legfontosabb vezérmotívuma. (...) A legfigyelemreméltóbb előadást Szántó Andrea mezzoszoprántól láthattuk mind ének, mind játék tekintetében. Kundry, a rejtélyes, kortalan nő szerepe igen igényes színházi szempontból, mivel különféle helyzeteket kell megjelenítenie. Többszörös személyiségből álló összetett szerep ez, és Szántó Andrea mindegyiket meggyőzően alakította a szolgálólánytól kezdve a szenvedélyes csábítón át a végső megváltásig. (...) A kórus esetében is nyilvánvalóvá vált az Operaház akusztikai felújításának jelentősége, annak rekonstrukciója tényleg „égi” zenét eredményezett. A *Parsifal*-előadások gyakran sötét, nyomasztó ábrázolását adják a karaktereknek, de a magyar produkció jól mutatja, hogy ennek nem kell így lennie, ha az egyén rátalál önmagára, és ráébred küldetésére. Kortárs eszközöket használva felnyílik a néző szeme, és rájön, ahogyan Parsifalnak dönteni kellett, miként éli majd életét, előttünk is többféle választás áll. Ha az előadás akár csak egy nézőt is gondolkodásra készítet, hogy a helyes utat válassza, az alkotók máris győztek. **Zuzana Vachová** *(Moja kultúra, Szlovákia)*

ELEKTRA

Strauss a diszsonanciát jó célra használja, a segítségével a karakterei intenzív érzelmeit fejezi ki. Hatásait és megvalósítását Kocsár Balázs karmester a szerző szándékai szerint valósította meg. Interpretációja nem hagyott kívánnivalót maga után egy olyan partitúrában, amelyben az egyik pillanatban az erőteljes ütősök dominálnak, a következőben fülbemászó melódiákat hallunk, a kettő között pedig megannyi mást. És ez nem kis dolog, mert az *Elektra* olyan opera, amely kidolgozott vezényletet, virtuóz éneklést és érzékeny rendezői hozzáállást kíván.

George Jahn *(Bachtrack, Egyesült Királyság)*

Csodálatos előadás volt, mind zenei, mind drámai szempontból teljesen kielégítő. (...) Elektra minden bizonnyal a legigényesebb operai szoprán szerep, Rálik pedig lenyűgöző a szerepben. Hangja csillogó, fáradhatatlan kardként vág keresztül a zenekaron, de tud gyengéd és meleg is lenni, ha arra van szükség. Sőt, remek színészsnő is, az ének és a mozgás tökéletesen és következetesen illeszkednek egymáshoz az előadás alatt. A hasonlóan erőteljes Miksch Adrienn nagyon jól illett hozzá hangban és drámaiságban. Hangjának azonban van egy kicsit más, finomabb és könnyedebb tulajdonsága, ami igazán örvendetes, mivel időnként azt tapasztalni, hogy egyes produkcióban és felvételeken a két hang túlságosan hasonlít egymáshoz. Schöck Atala kiváló Klütaimnésztra volt, aki nem esett át groteszk paródiába sem énekében, sem színészi játékában, ami pedig néha csábító lehet e szerep előadói számára. A férfi szólisták is jól teljesítettek, a mindig kiváló Bretz Gábor volt a leglenyűgözőbb. Egyszerűvel szuper este volt.

Simon A. Bird *(Opera Reviews)*

ÍPHIGENEIA TAURISZBAN

Egyszerű. Közvetlen. Érzelmileg magával ragadó. A Magyar Állami Operaház *Íphigeneia Tauriszban* előadása jól érzékelteti, hogy Beethoven, Wagner és Rossini miért voltak Gluck nagy tisztelői. Alföldi Róbert rendező ellenállt a kísértésnek, hogy felrúgja az alapokat, Török Levente pedig maximálisan érvényre juttatta a partitúra kifejezőerejét. (...) Tuznik Natália meleg tónusú, sokoldalú mezzójával vokális és drámai töltettel ruházta fel a címszerepet. Hangja beletörődést

és szomorúságot tükrözött, és ha kellett, heves volt, gyengéd vagy éppen magába forduló, miközben saját sorsát és családja tragédiáját mérlegelte. (...) Gluck egyszer azt mondta, az volt a célja, hogy „szép egyszerűséget” teremtsen az operában. Sikerült. Ahogyan az a Magyar Állami Operaházban is látható.

George Jahn *(Bachtrack, Egyesült Királyság)*

Az első benyomás: mindenekelőtt a látvány. A díszlet, egy egyszerű, meleg tónusú, minden sallangtól mentes osztott hátfal alapvetően alkalmas a görög tragédia kibontakozására, és a közönség figyelme kiválóan összpontosulhat a cselekményre. (...) És egy truváj: a finálé közben, amikor a műkénéi nép öröme hangzik fel, a terem fényei is lassan feljönnek. Ami az előadókat illeti, a legnagyobb elismerést Tuznik Natália mezzoszoprán érdemli, aki meleg tónusú, egyszerre erőteljes és ártatlanságot sugárzó hanggal alakította Íphigeneiát. (...) Végül meg kell jegyezzük, hogy Richard Strauss átdolgozása, ami lerövidítette az eredeti három felvonást, feszesebbre vette a cselekményt, és megerősítette a mű egységét. A közönség jól fogadta ezt a szép előadást, mi pedig új megvilágításban fedezhettünk fel egy olyan operát, ami korának egyik legjelentősebb példája. **Pierre Waline** *(Le Journal Francophone de Budapest)*

Alföldi produkciójában azonnal nyilvánvalóvá vált, hogy a színpadi történés a lehető legteljesebb módon alárendelődik a zenének, amit a karmesterre, a zenekarra, a szólistákra és a kórusra bíz. Az ő munkája a színpadi történésekre koncentrál, letisztult, világos formában, és hagyja, hogy a zene irányítsa az előadást. Tökéletesen érzi, egy rendezőnek mennyire szabad belenyúlni egy műbe műfaji és stíláris szempontból. (...) Török Levente karmester nem riadt vissza a gyorsabb tempóktól, de első osztályú muzsikuskkal volt dolga, akik tisztán, de a megfelelő könnyedséggel játszottak. (...) Megyesi Zoltán (Püladész) és Haja Zsolt (Oresztész) kifinomult előadók nemcsak hangban, játékban is. Érezhető volt a kettejük között áramló energia, ami jót tett az opera cselekményének. Mindketten alaposan kidolgozták a szerepüket, képzett, tapasztalt szólisták, magabiztosságuk és színpadi összhangjuk az első pillanattól kezdve átjött. (...) A mű kortárs felújítása nem hagy kétséget afelől, hogy a korai klasszicista operának van még mondanivalója, legalábbis magyar szomszédainknál. **Zuzana Vachová** *(Moja kultúra, Szlovákia)*

IDOMENEO

Kocsár Balázs főzeneigazgató a partitúra zeneileg érzékeny és drámaian árnyalt feldolgozását adta.

A Magyar Állami Operaház megfelelően redukált zene-kara emelt árokból játszott, így Mozart gazdag, változatos hangszerezésének minden részlete teljes mértékben érvényesült. Kocsár már a nyitánytól kezdődően olyan tempókat és lendületes frázisokat vezényelt, amelyek döntően megalapozták a színpadi drámát. A közönségen jól látható nyugtalanság uralkodott Almási-Tóth András víziója miatt. A rendező tervező- és koreográfus csapatával egy betegségől sújtott társadalmat mutatott. A halványan art decóra emlékeztető modern színpadkép tele volt videokivetítőkkal, amelyek arra biztatják a közönséget, hogy „teszteljenek ma, éljenek tovább”, sőt „olcsó újrahasznosított testrészek is kaphatók”. Világos a párhuzam saját pandémiás időnkkel. (...) A szereposztás kiváló szolistákból állt. Napjaink egyik vezető régizenei sztárja, Baráth Emőke ritkán látható szülőhazájának nemzeti operaszínpadán. Idamante szerelme, Ilia szerepében könnyed, de gazdag színezetű hangja betöltötte a termet. (...) A szakállt és bajuszt viselő Balga Gabriella fiatalos, érzelmes Idamante volt. Lány, rugalmas hangszíne ideális ehhez a nadrágszerphez, amelyet csodálatra méltó dinamikus változatosággal és drámai elkötelezettséggel énekelt. Ilia riválisa, az eleve lelkileg zavart Elektra szerepében Ádám Zsuzsanna elképesztő energiákat vitt a jelenetekbe. Gyönyörű, árnyalt hangszíne mellett a szükséges technikai tudása is megvan ennek a bonyolult szerepnek a megformálásához.

Gianmarco Segato *(Bachtrack,* Egyesült Királyság)

Az est további fénypontja a kórus volt, csodálatosan énekeltek és nagyon jól játszottak. Lenyűgözőek voltak, különösen, amikor a harmadik felvonásban az igazságtalan sors miatt jajongó krétaiak sirámát jelenítették meg. (...) Ami a koreográfiát illeti, első látásra zavarba ejtő. A táncosok hirtelen, rángatózó mozdulatokkal fejezik ki a megzavarodott nép fájdalmát és a betegség szorításában fetrengő alakok vonaglásait. Ettől függetlenül a fiatalok, még növendék táncosok, olyan előadást mutattak be, ami bátorítást érdemel, hiszen mindent beleadtak ezen az estén. (...) Merész színre vitel, enyhén szólva is meglepő, de nagyon is személyes megközelítésen alapul. Ez egyeseknek talán visszatetsző lehet, mások pedig, ahogy a közönség nagy része

tette, tapssal jutalmazta az előadást. Mindenesetre a partitúrát bámulatra méltóan interpretálták a legmagasabb színvonalon éneklő szolisták, akiket ihletett zenekari vezénylet támogatott. És talán ez a lényeg. Nem is beszélve arról az örömről, hogy ritkán színpadra kerülő művet hallhattunk, amelyet maga Mozart is különösen a szívéen viselt.

Pierre Waline *(Le Journal Francophone de Budapest)*

A PYGMALION-HATÁS

A Boris Eifmanra oly jellemző stílus társadalomkritikát hordoz, közhelyeket villant fel, lélekállapotokat fest, és érzelmeket tesz láthatóvá. A legmeglepőbb a főként kortárs táncból építkező formanyelv, amit időnként klasszikus elemekkel vegyít. Mindez a gyors mozdulatok egymásutániségával igencsak próbára teszi a táncosokat, akik ezúttal spicc-cipő helyett magas sarkú tánccipőt viselnek. (...) A naiv Gálát Maria Yakovleva kiválóan személyesíti meg teljes beleéléssel, így adva hitelt a csetlő-botló lányból elegáns, virtuóz táncossá fejlődő karakternek. Az alámérülést a szépek és gazdagok világába, valamint annak felismerését, hogy őt itt csak megtűrik, nem csupán a komplex mozdulatok, hanem az intenzív arckifejezések is jól megjelenítik. (...) A balettkar olyan lendülettel és erőbedobással táncol, hogy a David Coleman által kiválóan vezényelt, pergőn játszó zenekarral párosulva megalopozzák az est sikerét, amit a lelkes közönség szünni nem akaró tapsviharral jutalmaz.

Ira Werbowsky *(Der neue Merker,* Ausztria)

KISCSIPKE

Valahol a felső szinteken, a csodálatosan felújított budapesti Operaházban egy próba zajlik. A hatalmas balett-teremben, ahol valaha díszletfestők dolgoztak, most a Magyar Nemzeti Balettintézet növendékei készülnek keményen a KisCsipke közelgő produkciójára. A hangulat fegyelmet, csendes koncentrációt és egy kis izgalmat is tükröz a másnap, az OPERA lenyűgöző Eiffel Műhelyházában színre kerülő előadás előtt. (...) A darab elképesztő technikai kihívást támaszt a kis táncosokkal, főként a nagyobbakkal szemben, de csodálatos látni, ahogyan bátran és sikeresen valósítják meg a koreográfiát, ráadásul kiválóan elsajátították a megkívánt klasszikus stílust is.

Jonathan Gray *(Bachtrack,* Egyesült Királyság)

VII. NAGY IVÁN NEMZETKÖZI BALETTGÁLA

Solymosi Tamás azon törekvését, hogy minél többször léphessenek színpadra a fiatal táncosok, az is jól mutatta, hogy aznap este a gyerekek már az Operaházban megrendezett Nagy Iván Nemzetközi Balettgálán a polonézt és a mazurkát táncolták a *Paquitá*ból. Micsoda izgalmas nap lehetett ez számukra! Szívmelengető egy ilyen sikersztori a balett mai, néha zavaros világában. Jó látni, ahogyan a Magyar Nemzeti Balettintézet beváltja a hozzá fűzött reményeket, és jó érzéssel tölt el e művészeti ág jövőjét illetően.

Jonathan Gray *(Bachtrack,* Egyesült Királyság)

Pongor Ildikó

A VII. Nagy Iván Gálára Solymosi Tamás izgalmas és változatos programot állított össze, amelyben a Magyar Nemzeti Balett mellett felléptek a Magyar Nemzeti Balettintézet növendékei, valamint két vendégszölista is. Az olasz Jacopo Tissi (...) ezen az esten elrabolta Melnyik Tatyjanát, és elvitte az árnyak birodalmába *A bajadér*ből. A női kartáncosok 24 éterien táncoló árnyéka, valamint a három szóló-árny, Yuki Wakabayashi, Claudia Garcia Carriera és Ekaterine Surmava stílusosan alkották meg ennek az álomsorozatnak a megfelelő keretét a Marius Petipa klasszikus koreográfia részletében, Ludwig Minkus zenéjére. A pas de deux-ben Melnyik Tatyjana oly finoman és könnyedén lebegett a színpadon, mint az őket összekötő fátyol, Jacopo Tissi pedig nemes, könnyűléptű, jó ugrásokat bemutató partnere volt. A finálé fénypontja a kubai születésű Alejandro Virelles volt, szintén Melnyik Tatyjanával mint partnerével, Alexandr Gorszkij *Don Quijoté*jának (zene Ludwig Minkus) harmadik felvonásbéli pas de deux-jével. (...) Lenyűgöző technikával mutatott be hatalmas ugrásokat és nehéz, egy karral végzet emeléseket, míg Melnyik Tatyjana jól egyensúlyozva, végtelenül hosszan tartott ki mozdulatokat, és kifinomult piruetteket táncolt. (...) Mindezt a Kovács László vezényelte Magyar Állami Operaház Zenekara kísérte nagy elánnal, és a Nagy Iván előtt tisztelgő, nagyszerű táncokból összeállított balettgála hosszan tartó, heves tapssal és nagy éljenzéssel ért véget.

Ira Werbowsky *(Der neue Merker,* Ausztria)

Pongor Ildikó

Pongor Ildikó

MNBI-VIZSGAKONCERT

A kétrészes gála nem kevesebb mint harmincnyolc darabot – és ha a meghajlaskor helyesen számoltam –

összesen hatvanhét növendéket vonultatott fel. Az, hogy közülük csak kilenc volt fiú, alátámasztja Balanchine híres kijelentését, miszerint „a balett nő”. (...) A kis Pál Léna Szonja (előkészítő haladó 2.) kötelességtudóan söpörte tisztára a padlót az OPERA saját *KisCsipke*-produkciójának egy részletét megelevenítve; Qu Zixi Szelina (előkészítő haladó 1.) bájos gyermek-Ámort alakított, Koncz Boersma Emily Grace (1. évfolyam) pedig elszánt magyar néptáncos volt. Ellenállhatatlanul édesnek találtam Pálfi Adél (előkészítő haladó 2.) *Tarantelláját* és *Boszorkánynap*-szólóját (koreográfia: Vetési Adrienn), amelyben fekete copfokkal és pöttyös ruhával nagyon klasszul mutatott. (...) Berki Laura (3. évfolyam) komoly klasszikus technikáját szólóban is bemutatta, de a pas de deux-ben Kiss Lukács Márton (3. évfolyam) mellett kicsit feszültnek tűnt. Kiss később egy szólót táncolt a *Paquitá*ból, ami megerősítette a korábbi benyomásaimat róla – kitarása, precizitása és fejedelmi tartása van. (...) Petipa *Kalózá*vál Pásztor Lili Boróka (7. évfolyam) és Molnár Gergely Apor küzdött meg. Pásztor csillogó, magabiztos Gulnare volt a Pas d’esclave-ban, Molnárnak pedig volt bátorsága Ali rabszolga bravúros szólóját előadni. (...) Nagy taps jutalmazta Steiner-Isky Johanna és Hosachynskyi Viacheslav másodéves hallgatókat Chernakova Olga és Kirejko Dmitrij *Emlékezés egy találkozásra* című, szívmelengető koreográfiájában. Olyan párt ábrázoltak a régi szép időkől, amikor egy nő szinte még elájult egy kézcsóktól. A koreográfia egy szerelmi történetet mesélt el a rózsaszín felhőktől kezdve a váláson át a boldog viszontlátásig.

Ilona Landgraf *(Landgrafon Dance,* Németország)

Pongor Ildikó

Pongor Ildikó

PONGOR ILDIKÓ 70

Pongor Ildikó kerek születésnapját balettgálával ünnepelte a budapesti Operaház: a jubiláló művész pár nappal korábban töltötte be 70. életévét. Hihetetlenül fiatalnak tűnik, és az ember szinte azt hiszi, hogy nemrégiben látta a színpadon, pedig már 11 éve annak, hogy táncosként visszavonult (...) A gálaest alcíme, *A színpad két oldalán – egy művész ünnepe* utalás arra, hogy Pongor Ildikó nemcsak a színpadon volt otthon, hanem úgymond a színpad mögött is, hiszen tanárként és balettmesterként számtalan tánctehetséget formált és készített fel. A népszerű balettklasszikusok különböző részleteit felvonultató, igényes műsorral most a Magyar Nemzeti Balett táncosai tisztelgetek előtte,

és ő a jobb felső proscénumban ülve követte figyelem-mel a bemutatott táncokat.

Ira Werbowsky *(Der neue Merker, Ausztria)*

Ira Werbowsky a 2008-as Magyar Nemzeti Balett díjátadóján

A gálát nyitó, archív videókból és fotókból álló rövid vetítés másodpercek alatt egyértelművé tette, hogy Pongor Ildikó tele van energiával, és még a filmen is látszott, hogy pozitivitása ragályos. (...) A műsort Tanykpayeva Aliya és Leblanc Gergely adagiója indította Seregi László *Spartacus*ának második felvonásából. Aram Hacsaturján szzenvedélyes zenéjétől is fűtve, a levegőben érezhető volt a két szerelmes vágya egy igazságosabb és szebb jövő iránt. Elég magasra tették a lécet a következő pas de deux-höz, amit A *diótörő*ből adott elő Takamori Miyu és Morimoto Ryosuke, akik a hibátlan technikát pontos időzítéssel ötvözték. Könnyed eleganciájuktól és tökéletességüktől a lélegzetem is elállt. Így kell grand pas de deux-t táncolni! (...) A gála végén Pongort arany konfettieső és szívből jövő taps köszöntötte. Thomas Herzog és a Magyar Állami Operaház Zenekarának erőteljes kísérete pedig igen-csak hozzájárult az est nagyban felfokozott, emelkedett hangulatához.

Ilona Landgraf *(Landgraf on Dance, Németország)*

Ilona Landgraf a 2008-as Magyar Nemzeti Balett díjátadóján

HUNGARIAN BALETT GRAND PRIX

Budapesttől másfél órányi autóútra igazi földi paradicsomot találunk a Balaton partján. Veszprém az idei kulturális főváros, és ez egybeesett a Hungarian Ballet Grand Prix megalapításával. A verseny 18 ország közel 200 versenyzőjét vonzotta a prekompetitív 7 és 9 év közöttiektől kezdve a 18 évesekig. A kategóriák között olyan is volt, amely azoknak is lehetőséget adott, akik nem a professzionális tanfolyamokon képzik magukat, így az esemény még szélesebb körben fogadta a jelentkezőket. A műhelymunka magas technikai színvonalon, sok kreativitással, és főként jó, táncos hangulatban telt. (...) A növendékek a verseny mellett a legkiválóbb mesterek óráin vehettek részt. A kedvenc idézetem Pongor Ildikótól származik, aki szerint a nagy rúgás csak kabaré, jól néz ki, de nem balett. Fontos üzenet bármely versenyt tekintve, ahol a közösségi média a magasra emelt lábakra és forgásokra koncentrál, a művészi minőség rovására. Mirzoyan Albert kurzusa

maga volt a boldogság. Melegszívű, bölcs hozzáállása, valamint elmélyült szakmai tudása kiváló recept arra, hogyan lehet fejleszteni a diákokat. (...) Habár a gálát a Magyar Nemzeti Balett zárta Hans van Manen *5 tan-gójával*, az est a feltörekvő fiatal táncosokról szólt, akik reménnyel és örömmel töltötték meg az eseményt.

Maggie Foyer *(Bachtrack, Egyesült Királyság)*

Maggie Foyer a 2008-as Magyar Nemzeti Balett díjátadóján

PELLÉAS ÉS MÉLISANDE (BUKAREST)

A Magyar Állami Operaház büszke lehet a hagyományaira. (...) Olyan előadást hoztak Bukarestbe, amit an-nal is inkább megérte megtekinteni, mert a *Pelléas és Mélisande*, a 20. század egyik alapvető műve már régen eltűnt a román színházak műsoráról. (...) A budapes-ti Operaház szólistái kitűnőek voltak. Pelléast Haja Zsolt alakította mély beleéléssel és hévvel, valamint jó hangtechnikával, Kovács István inkább elmerengő volt, mintsem kicsinyes bosszúálló, a szerelmi háromszo-get pedig a Kolozsvári Magyar Opera fiatal művésze, Gebe-Fügi Renáta tette teljessé, aki szopránként és hegedűművészként is ismert. (...) A társulat (...) jött, énekelt, győzött, és elgondolkodtatott azon, milyen merőben különböző módon lehet megközelíteni az opera műfaját.

(Despre Opera, Románia)

Maggie Foyer a 2008-as Magyar Nemzeti Balett díjátadóján

A HATTYÚK TAVA (DUBAJ)

Az ikonikus *A hattyúk tava* ékes bizonyítéka, hogy a művészet és a zene egyetemes nyelv, amely szavak nélkül is össze tudja kapcsolni a különböző népeket és kultúrákat. (...) A Magyar Nemzeti Balett művészei, akik először léptek fel a Dubaji Operában, nagy sikert arattak ezzel az előadással, amelyen a Magyar Állami Operaház Zenekara működött közre Hontvári Gábor vezényletével. A balett-társulat, köztük olyan táncosok, mint Melnyik Tatyjana és Yakovleva Maria, kiválóan vitték színre Csajkovszkij mesterművét. (...) A produkcióban látható csodálatos jelmezek, színek, világítás és persze a férfi és női táncosok dinamikus előadása, harmonikus össz-játéka és hatalmas térformái életerővel, eleganciával és szépséggel töltötték meg a színpadot, a magaskultúrára fogékony dubaji közönség legnagyobb örömére.

Maha Adel *(Al Khaleej, Egyesült Arab Emírátsok)*

Maha Adel a 2008-as Magyar Nemzeti Balett díjátadóján

Lenyűgöző szépség és nőieség – ez lehetne a jelmon-data Csajkovszkij *A hattyúk tava* című balettjének, különösen a Magyar Nemzeti Balett előadásának, amit a Dubaji Opera 2023/24-es évadnyitó előadásain láthatunk. A magyar társulat kivételes produkció keretében adta elő a híres táncokat Rudi van Dantzig, az egyik legfontosabb 20. századi koreográfus elképzelései szerint, Hontvári Gábor vezényletével.

Diana Ayoub *(Emarat Al Youm, Egyesült Arab Emirá-tusok)*

Diana Ayoub a 2008-as Magyar Nemzeti Balett díjátadóján

PILLANGÓKISASSZONY (DUBAJ)

Giacomo Puccini klasszikus operája, egy fiatal japán lány történetét bemutató *Pillangókisasszony*, a Magyar Állami Operaház produkciójában lenyűgözte a dubaji közönséget. (...) A lélegzetelállító előadás hihetetlen szereposztással, Létay Kiss Gabriellával (Cso-cso-szán) és László Boldizsárral (Pinkerton), Kovács János vezényletével a Dubaji Operában volt látható. Az énekesek elbűvölő szólamai és a hangulatos rendezés megérintette a közönséget, miközben a szereplőkkel együtt átélték a tragikus érzelmeket, így nem csoda, hogy álló tapsvihar tört ki az első előadás után.

Manar Elbaz *(Arab News, Japan)*

Manar Elbaz a 2008-as Magyar Nemzeti Balett díjátadóján

Ami az előadást igen meggyőzővé, sőt bizonyos pillanatokban kifejezetten magával ragadóvá tette, az a kitűnő szereposztás és a kiváló rendezés volt, illetve a fények, amelyek mindig erőteljesen jelenítették meg az adott hangulatot. Létay Kiss Gabriella nagyon érzelmes Pillangókisasszonyt alakított: csodásan kibon-takozó szopránja és ahogyan kisleia iránt érzett, elmélyült szeretetét kifejezte, sokszor szívbemarkoló volt. Gál Erika mezzoszoprán, aki már sokszor bizonyított Budapesten, nem utolsó sorban Wagner-szerepek-ben, hasonlóan erős alakítást nyújtott Szuzukiként, zengő, olykor sötét tónusú hangjával. (...) Haja Zsolt mindenkit lenyűgözött nagyszerű Sharpless-inter-pretációjával, amit beugrással teljesített. Telt hangú bariton, aki még sokra viheti! (...) A Magyar Állami Operaház Kovács János vezényletével jellegzetes Puccini-hangzást teremtett, jó érzelmi hangsúlyokkal, a színpadon lévőkkal való remek együttműködésben. A Csiki Gábor vezette kórus a legjobb formában volt,

és Cso-cso-szán első belépőjekor fantasztikus zenei pillanatot produkált.

Klaus Billand *(Der neue Merker, Ausztria)*

Klaus Billand a 2008-as Magyar Nemzeti Balett díjátadóján

DON QUIJOTE

A színpadról áradó energia és vidámság magával raga-dó és mámorító: szinte ugráltam örömömben, amikor a 3. felvonás végi pas de deux-ben a Kitrit táncoló Melnyik Tatyjana úgy egyensúlyozott spiccen, mintha megállt volna az idő. A nézők élénk tapsa mintha csak tovább tüzelte volna elszántságát, aminek sugárzó mo-solya is tanúja volt – jókedvű energialöketek keletkeztek a művész és a közönség között, ami nemcsak ezt a rendkívüli pillanatot, de az egész előadást jellemezte. (...) Ez a *Don Quijote* csodás produkció lenyűgöző dísz-letekkel, pazar jelmezekkel, jó előadókkal és kivételes tánctehetséggel. Ám az est fénypontja mégis ez a joie de vivre, az életöröm (...) volt, ami hullámként terjedt a közönség és az előadók között, mint egy szimbiotikus szerelmi viszony. (...) Most jártam először Budape-s-en, és először láttam a Magyar Nemzeti Balett egy előadását, de bizton állíthatom, sok általam már látott nemzetközi társulattal szemben itt az egész együttes a kartáncosoktól a principálokig valamiféle örömteli színpadi egységet közvetít. (...) Ahogy elnéztem ezeket a csodás táncosokat, eltöprengtem a gyönyörű épületen is, ahol helyet foglaltunk. Arra a régi mondásra gon-doltam, hogy „a szépség belülről fakad”, vagy hogy „a belső számít”. És úgy éreztem, amikor ezt a kivételes előadást ebben a szép operaházban néztem, hogy teljes szívemből egyetértek, a szépség belülről fakad: a budapesti operaház minden díszítettségével, bájával és szépségével értelmetlen lenne olyan produkciók, mint a *Don Quijote*, az örömet szerző belső szépség nélkül.

Patrick Lynch *(Berkshire Fine Arts, Egyesült Államok)*

Patrick Lynch a 2008-as Magyar Nemzeti Balett díjátadóján

SPARTACUS

A *Spartacus*-balett óriási látványosság. A hatalmas szereplőgárda, a drámai szerelmi történet, a tragédia és Aram Hacsaturján zenéje már önmagában elég lenne, de adjuk hozzá mindezekhez az élőben játszó zenekart Paul Connelly vezényletével, a Magyar Nem-

zeti Balettet és egy olyan helyszínt, mint a budapesti Operaház, és nem is várhatunk mást, mint lenyűgöző élményt. (...) Forray Gábor díszletei és Márk Tivadar jelmezei nemcsak hozzájárulnak a nagyszabású balett látványához, de több funkciót is ellátnak. Az egyes jelenetek könnyen követhetők, és ammenyire csak lehetett, nagy figyelmet fordítottak a történelmi hitelességre. (...) A figyelem középpontjában a szerelmespár és az ő történetük áll, és bár láthatunk pár kiemelkedő táncot az első két részben, a harmadik felvonás pas de deux-je a darab csúcspontja, és erre fogunk emlékezni azután is, hogy a függöny bezárul. Ez Spartacus és felesége, Flavia utolsó találkozása. A férfi tudja, hogy a sorsa el van döntve, és elszántsága szinte tapintható. Mindkét szereplőpár, Kekalo Iurii és Yakovleva Maria a matinéban, valamint Leblanc Gergely és Melnyik Tatyjana az esti előadáson rendkívüli összhangot tanúsított, ahogyan pedig a maratoni táncelőadás gigászi feladatát megvalósították, egyszerűen szenzációs. Mindegyikük teljes elköteleződéssel és olyan beleéléssel táncolt, hogy képtelenség volt meghatódottság nélkül nézni őket. És egy szót a Magyar Állami Operaház Zenekaráról. A *Spartacus* nem lehetett volna ennyire emlékezetes a zene nélkül, és a zenekar elképesztő volt. Az ütősök és a timpani szó szerint fokozták a hangulatot. Nem csoda, hogy a végén a közönség állva tapsolt.

Deborah Weiss *(Bachtrack,* Egyesült Királyság)

Spartacus és felesége

Seregi az emberi érzelmekre koncentrál. Nem csupán Spartacus és felesége, Flavia megható szerelmi történetének vagyunk tanúi, hanem a gladiátorok között szövődő barátságoknak is. (...) Az igen szenvedélyes pas de deux-re a harmadik felvonásban kerül sor, amit csodálatosan táncolt a két főszereplő, Leblanc Gergely és Melnyik Tatyjana. Leblanc lenyűgöző jelenség Spartacus szerepében: magas, hosszú végtagokkal, igazi főhős. (...) Könnyedén valósítja meg az emeléseket akár szokatlan pózokban is. Melnyik azonnal magára vonja a figyelmet, amint megjelenik a színen, szép lábai és kifejező teste tökéletesen illeszkednek a történethez. (...) Nagyszerű élmény volt azt látni, hogy ekkora táncos miként tud hatásosan és határozott technikával együttműködni: a lányok magabiztosan álltak spiccen, a fiúk erőteljesen és férfias módon alakították a gladiátorokat és a fellázadt rabszolgákat. A hatásos előadás

után bizonyos vagyok, hogy a társulatnak és Seregi művének biztos jövője van.

Mia Nádasi *(Bachtrack,* Egyesült Királyság)

Spartacus és felesége

A NIBELUNG GYŰRŰJE

M. Tóth a *Ringet* a nem túl távoli jövőbe helyezi, amelyben a társadalom kettéválik a meggyalázott, a fogyasztói társadalom romboló hatásaitól szenvedő lakosságra és a föléjük tornyosuló, elegáns, modern épületekben élő istenségekre. Vetítés jeleníti meg a helyszínek többségét, ragyogó városi látképeket látunk reklámokkal, amelyek a mélyebb szinteket jelképezik, míg az egészségben, luxusban élő, hatalommal bíró isteneket bonyolult matematikai formulákkal tarkított, a Földet és az univerzumot ábrázoló digitális képek szimbolizálják. (...) Sok modern produkcióval ellentétben azonban itt semmi sem felesleges vagy értelmetlen gondolat. S míg számos rendező átvitt értelemben vett fogalmakként, mint ifjúság, fosszilis energiahordozó vagy valamiféle folyékony anyag jelenítik meg a gyűrút, M. Tóth megtartja a valódi, fizikai gyűrút, ami hagyományos módon viszi előre a cselekményt. (...) A szinte teljes egészében magyar szereposztás az előadást olyan kiváló tehetséggel mutatta be, ami a legtöbb esetben nemzetközi hírnevet is szerezhetne nekik. Brünnhilde szerepében Rálik Szilviának kellemes közepső regisztere volt, de lélegzetelállító magasságokba is képes volt emelkedni, amikor isteni lénye az ármánykodó halandók világával került összétűzésbe. (...) Kovácsházi István tenor ragyogó hangú Siegmund volt (...), majd egy nap pihenőt tartva Siegfriedként tért vissza *Az istenek alkonyá*ban. Régóta egy biztos pontja a magyar hőstenorok gárdájának, aki mindkét szerepet világklasszis hanggal énekelte végig. (...) A nemzetközileg is ismert Kálmán Péter alakította Alberichet mindhárom operában, amelyben megjelenik. Természetes színészi képességeivel jól énekelte a szerepét, és a karakter szórakoztatóan vészjósoló oldalát is megmutatta. (...) Sümegi Eszter egy másik nemzetközileg számontartott énekes. Sieglindeként (...) ugyan csak *A walkür*ben jelent meg, de példát mutatott az egész ciklusra jellemző kiváló hangi teljesítményből. (...) Kovács János egyetlenes előadást dirigált (...). Kiegyensúlyozott ritmust diktált,

nem lassult le a *Ring* hosszabb passzusainál, és nem száguldott a grandiózus részeknél.

Paul du Quenoy *(The European Conservative)*

Spartacus és felesége

VALUSKA

A rendező, Varga Bence hátborzongató éleslátással és részletgazdagsággal kelti életre azt a disztópikus várost, amely bármely ország bármely települése lehetne. Devich Botond minimalista, de hatásos díszleteinek kifejezőerejéhez (...) nagyban hozzájárulnak Baumgartner Sándor vészjóslo színpadi világtításai. (...) Eötvöst jól ismerik innovatív és eklektikus zenei stílusáról. Első magyarul, vagyis anyanyelvén komponált operája, a *Valuska* elmossa a klasszikus és az avantgárd zene közötti határokat. Komplex ritmusokkal, élénk zenei szövettel, és jó drámai érzékkel olyan egyedi és teátrális hangzásvilágot teremt, ami jól tükrözi szakértelmét. Az emberi hang teljesítőképeségének tudatában és annak kifejezőkészségének figyelembe vételével olyan harmóniákat hoz létre, amelyek bár minden szempontból kortársnak mondhatók, könnyen befogadhatók.

A zene jól viszi előre a cselekményt, elmélyíti a karaktereket, és jobban kifejezi a szereplők érzelmeit, mint a szavak. Mindezt egy maroknyi vonóssal, valamint az őket bal és jobb oldalon szimmetrikusan körülvevő fúvósokkal éri el. A zenészek elrendezése lendületes dimenziót kölcsönöz az akusztikai élménynek. A Magyar Állami Operaház kiváló zenekarát Szennai Kálmán vezényelte a szerző szándékainak kitűnő értelmezésével. A *Valuska* népes szereplőgárdája élén Haja Zsolt állt, akinek tiszta és ártatlan hangja megrendítően hitelessé tette Valuska János alakját. Édesanyját Miksch Adrienn formálta meg, akinek meleg tónusú szopránjába pont kellő mennyiségű kétség és aggodalom vegyült. A polgármester szerepében Szabóki Tünde igazán bravúros volt, aki nemcsak hangban, de játékában is kifejezésre juttatta elszántságát. (...) Habár Eötvös tragikomédiának nevezi operáját, és mindenképpen megjelennek benne mosolyfakasztó pillanatok, ezeket olyan helyzeteket jelképező metaforák idézik elő, amelyeket könnyen felismerhetünk korunk szocio-politikai szövetében és kontextusában szerte a világon, hiszen a személyes és politikai [hatalom]vágyat ábrázolják.

Zenaida des Aubris *(Bachtrack,* Egyesült Királyság)

Spartacus és felesége

A produkció ihletett vizuális és zenei hatásai kiemelték a háromdimenziós gondolkodástól elszakadt társadalom archetípusainak elmésen szatirikus ábrázolását, ráadásul az alkotók mindezt minimális díszlet és kellék felhasználásával érték el. A főszereplő Valuska Jánost lenyűgözi a csillagászat és az ember helye az univerzumban, míg a többieket csak a hatalomvágy hajtja, illetve, hogy a figyelem középpontjába kerülhessenek. Varga Bence rendező és csapata ötletes színpadi megoldásokkal villantotta fel ezeket a filozófiai és társadalmi aspektusokat, emellett Eötvös zenei géniusza hatásosan támasztotta alá a cselekmény alapvető mondanivalóját. Szennai Kálmán a Magyar Állami Operaház Zenekara élén nagy pontossággal és energiával vezényelte a kihívást jelentő partitúrát. (...) Haja Zsolt Valuska szerepében megrendítően játszotta az egyetlen személyt, aki még nem vesztette el lelkét ebben a kaotikus cirkuszban, ahol karikatúraszerű figurák harcoltak valamiféle láthatatlan ellenséggel, de egymással is. (...) A zenekari anyag szövete kiválóan adja vissza a szereplők viselkedését és nyelvezetét tükröző hanghatásokat, valamint jól alátámasztja a rengeteg hangulatingadozást és a díszletváltozást. A szólisták énekszólamai szintén emberpróbálóak voltak főként improvizatív jellegük és hosszan elnyúló recitatívókra emlékeztető zenei formájuk miatt, ennek ellenére igen érzelemdúsnak bizonyultak.

Alexandra Ivanoff *(Papageno)*

Spartacus és felesége

A 450 oldalas regényből a zeneszerző feleségével, Mezei Marival és Keszthelyi Kinga dramaturggal olyan librettót alkottak, amelyben jól felismerhetőek az eredetiben szereplő szürreális karakterek és helyszínek is. (...) A hagyományos és az avantgárd zene közötti határt elmosva Eötvös eklektikus zenei stílust (néhány ütem Johann Sebastian Bach h-moll prelúdiumából is leplezetlenül megjelenik), váltakozó ritmusú hangzást hozott létre, ami a zenés színház szellemében született operához jól illeszkedik, még ha időnként igénybe is veszi a hallgatóságot. (...) Varga Bence precíz szereplővezetéssel tárta élénk az eredeti regény eseményeinek nyomasztó hangulatát. Devich Botond díszletei minimalista stílusuk ellenére kiválóan reprezentálták mind a tizenkét szint: az utasokkal teli vonattól és a hozzátolt mosdótól kezdve a kiállított bálnát rejtő kon-

téneren át a pszichiátria kórházi ágyáig. Huszár Kató jelmezei szürkének és szomorúnak láttatják a tömeget, miközben Tünde rózsaszín ruhája és feltupírozott frizurája, valamint a tiszt érmekkel borított egyenruhája kiválóan visszaadták a szereplők bizarr mivoltát. A címszerepben Haja Zsolt igen meggyőzőnek bizonyult, főként mélyreható színpadi jelenlétével és erőteljes előadásmódjával. Mégha kicsit bizonytalan is volt azoknál a hangoknál, amik egy magas baritonnak is elképesztően magasak, a 40 éves énekes két áriájával az est legmegkapóbb pillanatát produkálta... (...) Főként a pszichiátrián, a betegágyán énekelt, két tubával és a basszusklarinnéttal kísért, lassan elhaló hangok voltak lenyűgözőek... (...) A kiválóan elrendezett Magyar Állami Operaház Zenekarát Szennai Kálmán nagyfokú hozzáértéssel vezényelte.

Wolfgang Kutschbach *(Das Opernglas, Németország)*

Tünde Rózsaszín

Aki ismeri a szerzőt, jól tudja, hogy ne egy, a hagyományos értelemben vett, zeneileg gazdag operát várjon tőle; a *Valuska* pontosan olyan, amilyennek lennie kell, és Tarr filmjéhez, a *Werckmeister harmóniák*hoz hasonlóan új nézőpontból közelíti meg a talányos regényt, hogy rávilágítson, miről is szól a mű. Mindeközben elvonatkoztatja egy konkrét kortól, hogy olyan alkotást hozzon létre, ami bármikor megállja a helyét és mindenkor gondolkodásra készítesse a nézőt. (...) Tarr Béla erőteljes monokróm realizmusával szemben Varga Bence rendező a *Valuská*ban a mű komikus és abszurd olvasatát adja groteszk, kitömött, rajzfilmbe illő figurák segítségével. (...) A zene inkább színházi, mint nagyoperai jellemzőket hordoz. A zenekar közepes méretű kamaraegyüttesnek hat, s bár Eötvös a hangok széles skálájából alkot szövetet, az összes hangszer ritkán szólal meg egyszerre. A zene főként fafúvósok és ütősök rövidebb frázisaiból áll, de vannak hullámzó szólamok, valamint vonóskíséret a monológok alatt. Amikor a *Valuska* zenei jellemzői egy korrupt világ sötét abszurdításával és az abban áldozatul eső ártatlanok sorsával vegyülnek, akár Berg *Wozzeck*jére is asszociálhatnánk. A *Valuská*nak azonban megvan a saját nyugtalanító logikája és világszemlélete, a zene pedig valamilyen fenyegető veszély érzetét kelti. Ami az énekszólamokat illeti, csodálatosak, és az ősbemutató szólistáinak teljesítménye lenyűgöző.

Noel Megahey *(OperaJournal, blog)*

Huszár Kató jelmez- és Devich Botond díszlettervező segítségével Varga Bence rendezte meg Eötvös Péter tizenharmadik operáját, és annak jellegzetes, parókás és kitömött – cirkuszi bohócokra emlékeztető – szereplőt minimalista látványvilágba helyezte: egy karosszék vagy egy ágy belső teret feltételez, egy utcai lámpa vagy egy bicikli pedig a külsőt. A rendezés ügyesen világít rá a karakterek kezdetben komikus, majd később tragikus mivoltára, Szalontay Tünde narrátor és kiváló énekesek közreműködésével. (...) A zenekari árokban Szennai Kálmán kiválóan dirigálja a helyenként könnyed, máskor pedig tomboló zenét játszó OPERA Zenekart, akik Eötvös már korábban is alkalmazott módszere szerint tükrözve foglalnak helyet.

Laurent Bergnach *(Anacłase, Franciaország)*

Tünde Rózsaszín

TOSCA

A művészek és a közönség kapcsolata olyannyira közeli a budapesti színházban, amit nem tapasztaltam sehol másutt mióta hatvan éve operába járok, és a magyar társulat mindent beleadott. (...) Török Levente karmester izgalmas olvasatát adta Puccini partitúrájának, s mindez jó emlékeztető arra, hogy Puccini túl jó ahhoz, hogy meghagyjuk őt az egysíkú olasz karmestereknek, akik általában vezénylik a *Toscát*. A szereposztásban ugyan nem voltak olyan nevek, akik tömegeket vonzanának a New York-i Metropolitanben vagy a Covent Gardenben, de mind kiválóan énekelt. Sőt mi több: olyan társulatot alkottak, akik többet adtak annál, mint az egyes tagok összege. (...) Tosca szerepében Ádám Zsuzsannának kiváló drámai szopránja van, amivel bátran játszott minden regiszterben. Szeretője, Cavaradossi szerepében László Boldizsár hangja sötét árnyalatú, ami a felső regiszterben viszont igen fényes. Kálmán Péter Scarpiája gonosz és fenyegető; a három főszereplő közül a bariton a legismertebb. Egy fals hangot sem hallottam tőlük, és mind meggyőző színész is, főként Ádám. Lehet szupersztárokat tenni főszerepbe, mégis lehangoló a zenei élmény; a nagy házak folyton ezt csinálják. És ami a legszokatlanabb, hogy egy ekkora operaprodukciót teljes egészében hazai tehetségekkel állítanak ki. (...) Budapest esete jól mutatja, hogy akik hasonló képzettségűek és évek óta együtt dolgoznak, a hatalmas és komplex műveket is

a kamarazenére jellemző bensőséggel és precizitással tudják előadni. (...) Általában nem kedvelem a kortárs ruhában, más századokban játszódó produkciókat, de a *Tosca* kivétel. Ókovács Szilveszter főigazgató a magyar történelem tragikus 1956-os forradalmának képeit és témáit keverte bele a történetbe, ami eredetileg az 1800-as római forradalom idején játszódik. (...) Nem hiszem, hogy ez a produkció máshol is sikert aratna, de a magyarok számára mély értelme van.

David P. Goldman *(AsiaTimes)*

Tünde Rózsaszín

ÚJÉV AZ OPERÁBAN

Immár tizenegy éve a Magyar Állami Operaház pazar helyszíne egy különleges hangversenynek. Minden év január 1-jén Beethoven 9. *szimfóniáj*a szerepel a műsoron, Gustav Mahler változatában, aki itt volt zeneigazgató 1888 és 1891 között. (...) Nem szabad elfelejtenünk, hogy Mahler 1895-ös verziója nem elárulja, hanem lefordítja Beethoven intencióit a 19. század végén rendelkezésre álló eszközökre, így gazdagabb hangszerelésnek lehetünk tanúi (...). A teltház előtt elhangzó nagyszerű zenei előadást hatalmas taps fogadta. Legközelebb egy év múlva élhetjük át. Nem árt jó előre jegyet venni.

Valentina Lo Surdo *(Amadeus, Olaszország)*

Tünde Rózsaszín

Sokkal érdekesebb élmény volt a Magyar Állami Operaház újévi koncertje, ahol egy rendkívüli zenekar és egy magasan képzett kórus adta Beethoven 9. *szimfóniáj*ának élénk és drámai olvasatát (...) Kiváló elemzőkészségének köszönhetően, Halász Péter vezényletével a mű olyan hangjait is értékelhettük, amelyeket korábban nem is hallottunk, mind tömörségét, mind a hangszerelést illetően, de hallhattuk a ragyogó pianókat és az egyes zenekari összetevőket.

Grazia Pulvirenti *(Sipario, Olaszország)*

Tünde Rózsaszín

BOHÉMÉLET

Szinte hihetetlen. Puccini legendás műve, a *Bohémélet* Nádasy Kálmán-féle rendezését 1937. május 11-én mutatták be! (...) Oláh Gusztáv díszlettervező és Márk Tivadar jelmeztervező segítségével Nádasy *Bohémélete* egyértelműen szívhez szóló, érzelmileg fogja meg és

viszi el a nézőt egy másik világba. Ez pedig olyasvalami, ami manapság inkább a kivétel, mint a szabály, már ami az operarendezéseket illeti, sőt régóta mintha nem is lenne kívánatos. Jó lenne ezen elgondolkodni, és hogy vajon ki miatt van ez így! (...) A harmadik felvonás sötétkéik, havas, a színpad mélyéig benyúló háttere még ma, 87 év után is tapsvihart vált ki a közönségből. Hihetetlen intenzív varázsa van, és igencsak jól alátámasztja Mimi és Rodolfo konfrontálódásának mélyebb értelmét. (...) Nemcsak ehhez a kulcsmomentumhoz, hanem az összes többi, szinte önmagától erős hangulatot teremtő jelenethez hasonlóan jó szólisták társultak. Brickner Szabolcs nagyon jó Rodolfót alakított tiszta tenor hanggal, jó magasságokkal, férfias, de érzelmes kifejezésmóddal. (...) Madaras Gergely, a budapesti Operaház egyik fiatal, nagyreményű karmestere jó érzékkel vezényelte az érzelmes pillanatokat, Puccini zenéjének nüanszait is érvényre juttatta, és jó összhangot teremtett a zenekar és a színpad között. Nagy szenvedéllyel és érzelmekkel előadott *Bohémélet* volt.

Klaus Billand *(Der neue Merker, Ausztria)*

Tünde Rózsaszín

RUSZALKA

A Magyar Állami Operaház mindent beleadott, hogy ne csak a látvány tekintetében és zenei szempontból hozzon létre tökéletes produkciót, hanem olyan előadást mutasson be a közönségnek, ami – korunkra oly ritkán jellemző módon – a cseh remekművet eredeti szándékaihoz hűen tolmácsolja. Szikora János rendezése abszolút megfelelt a Dvořák által „lírai mesének” titulált mű elvárásainak, a cselekmény pszichoanalitikus utalások, aktualizálás és húzások mellőzésével a közönség számára jól érthető módon zajlott. Ennek ellenére semmi nem tűnt elavultnak vagy régimódinak, sőt néhány rendezői ötlet tökéletes összhangban állt a történettel, mint például a divatos napszemüveg vagy Jezsibaba hatalmas, fekete macskája. (...) A legötletesebb rendezői megoldás Ruszalka és a Herceg megjelenítése volt a harmadik felvonásban, ahogy mindketten megőszülve, utóbbi bottal járva ábrázolta a korábbi viharos események átalakulását a békés, megváltó végbe. Szendrényi Éva díszletei maximálisan kihasználták az új színpadtechnikát. (...) Zoób Kati jelmezei precízen jellemezték a szereplőket, és

pontosan megfeleltek annak, amit ezektől a mesebeli figuráktól várhatunk. A címszerepet Brassói-Jőrös Andrea alakította gyönyörű, a magas regiszterekben is biztos szopránjával. Meggyőző Ruzsalka volt mind a lírai pillanatokban érett, nüanszokban gazdag hangi alakításával – a Holdhoz énekelt dalában magával ragadó, gyermeki naivitását juttatta érvényre –, mind az erőteljes előadásmódot megkövetelő drámai részekben, ragyogó magas H-val a zárókettősben. (...) Halász Péter dicséretre méltó vezényletét már a zárt függőynél játszott nyitányért megérte meghallgatni: mindez nagyban segítette a műre való ráhangolódást. Az OPERA Zenekart kellően feszes tempóban irányította, és olyan mámorító hangzást varázsolt, amelyet a felújított budapesti Operaház akusztikai előnyeinek köszönhetően már a Wagner-előadásoknál megtapasztalhattunk.

Wolfgang Kutschbach *(Das Opernglas, Németország)*

Brassói-Jőrös Andrea

Brassói-Jőrös Andrea erőteljes színpadi jelenlétét bizonyítja, hogy akkor is képes fenntartani a feszültséget, amikor Dvořák legismertebb operájának librettója szerint Ruzsalka némaságra van ítélve a második felvonás nagy részében. Tragikus vízitündérként nyújtott alakítása – aki beleszeret egy halandóba, hogy mindkettőjüket kárhozatra ítélje – nem az egyetlen jó dolog a Magyar Állami Operaház új produkciójában. Szikora János rendező ellenáll a kísértésnek, hogy időben és térben áthelyezve kétes 21. századi értelmezést adjon a műnek. Inkább a zeneszerző és a librettista eredeti szándékának megfelelően lírai tündérmesét tár elénk, ami több mint egy évszázaddal az ősbemutató után is elvárásolja a nézőt. (...) Kár, hogy Jezsibaba némaságra kárhoztatja Ruzsalkát, mert a közönség így jó fél óráig kénytelen nélkülözni Brassói-Jőrös énekét. Üde, friss hangja szépen feloldódott az első felvonás végére, amikor is lelkes értelmezésben szólaltatja meg a Holdhoz énekelt dalt, ami igencsak elsőprő erejűnek bizonyul, hiszen hamarosan elnémult. (...) Gál Erika is kiváló énektechnikával alakítja Jezsibabát, és bármiféle kompromisszum nélkül valósítja meg a szerep minden követelményét. Púderrel és rúzzsal talán inkább eviláginak tűnhet, mint gonosznak, de a varázslataiban rejlő, Ruzsalkát átformáló zenei fenyegetés olyan kísérteties, amennyire csak lehet egy operában. (...) A kisebb szerepek közül említésre méltó Topolánszky Laura, aki a boszorkánytanya felé araszoló, ijedt kuktát formálja meg, de mindenki más is jó volt. Rafai-Vetési

Adrienn koreográfiája ügyesen vitte előre a történetet, különösen, amikor több színpadi akcióra volt szükség, akárcsak Halász Péter karmester, aki nagyfokú érzékenységgel tolmácsolta a szláv rejtelmekkel teletűzdelt partitúrát. A „kevesebb több” szellemében Szendrényi Éva díszletei inkább támogatják, mintsem elvonják a figyelmet az énekművészekről. (...) Zoób Kati jelmezei kiemelik a karakterek valódi mivoltát, legyen szó a Vízi-ember vízínövényekből font koronájáról, a kastélyban rendezett bál vendégeiről vagy a Herceg és Ruzsalka komor, sötét ruhájáról az opera zárójelenetében. Felelgetős kettősük kiváló végső emlékeztető arra, hogy a spirituális és a halandó világ soha nem válhat eggyé. **George Jahn** *(Bachtrack, Egyesült Királyság)*

Ruzsalka

Első pillantásra adja magát a gondolat, hogy »hagyományosnak« nevezzük a produkciót. A látvány a zeneszerző korát idézi, főként Zoób Kati jelmezei miatt, aki a ruhákon kacskaringós, természet ihlette mintákat használ, amelyek egyértelműen a nagy cseh szecessziós mester, Alfons Mucha femme fatale-jait juttatják eszünkbe. Ám Szikora értelmezése jóval több felszínes gyönyörködtetésnél, mert a korszak jelentős – Sigmund Freud művei által is ismertetett – pszichoanalitikai felfedezéseit is magában rejtí. Ezt legtisztábban Ruzsalka Jezsibabával való első találkozása illusztrálja, amikor a Vízitündér a boszorkánynak azért könyörög, hogy emberré változhasson, mert együtt szeretne élni a Herceggel. Sok produkció ebben a jelenetben nem haladja meg a „hókuszpókusz, nővé váltál” egyszerű koncepcióját, itt viszont a boszorkány hallucinogén szert ad Ruzsalkának. Mindez Jezsibaba macskájának életnagyságú, bundás változatának meghökkentő megjelenését eredményezi, akivel Ruzsalka még incselkedik is. (...) Brassói-Jőrös Andrea kiválóan teljesíti azokat a komplex színészi követelményeket, amiket Szikora elgondolása támaszt, és hangban is ideális a szerepre. Jól megjeleníti karaktere minden változását. (...) Brassói-Jőrös szopránja tiszta csengésű, könnyedén zeng a nagyméretű zenekar felett a középső és mély regiszterekben is. A magas hangok telten, tisztán és szépen szólnak. A fiatal magyar művész izgalmas debütálásáról beszélhetünk tehát ebben a szerepben. A produkció szereposztása kiegyensúlyozott egészen a mellékszereplőkig. Nyári Zoltán tenornak Hercegként kellő súlya van, és mélységet tud adni cseppet sem szimpatikus karakterének. Gál Erika mezzoszoprán

sem éri be egysíkú ábrázolással, kifejezett együttérzést mutat Ruzsalka buta vágya iránt, hogy az emberek világába mehessen. Gál hangja erőteljes hangszer, amit kiválóan uralt mindkét nagyjelenetében. (...) Szendrényi Éva díszletei is túlmutattak a jelmezek szecessziós ihletettségén, és a kor más művészeti irányzatainak hatását is –, de leginkább a skót tervező, Charles Rennie Mackintosh-ét – tükrözik a második felvonásban. (...) A Magyar Állami Operaház Zenekara Halász Péter (...) vezényletével a mű gazdag, árnyalt olvasatát mutatta be, egy olyan partitúráét, amely már-már szimfonikus, mégsem nyomja el az énekeseket. Kitűnő újdonsága a repertoárnak, ami kétségtelenül sok előadást fog megérni az elkövetkező évadokban.

Gianmarco Segato *(La Scena Musicale, Kanada)*

Ruzsalka

A magyar fővárosban tapasztalt operai utazást olyan fejlethetetlen előadás teszi lehetővé, amelyben egybeforr a tragédia és a szépség. (...) Brassói-Jőrös Andrea erőteljes, égi magasságokig ívelő hanggal alakítja szerepét, és jól tükrözi Ruzsalka vágyakozását, önfeláldozását és végül szívszorító tragédiáját. Hangja isteni instrumentum, amellyel jól navigál Dvořák összetett zenéjében, és a vízínimfa érzelmi változásait is szemléletesen jeleníti meg. Az eltűrni kényszerült némaság, a hang tapintható hiánya a produkció központi eleme. (...) A ragyogó előadásban a zenekar egy remek karmester vezényletével olyan hangszövetet produkál, ami jól kiemeli Dvořák partitúrájának érzelmi mélységeit. A zene maga is szereplővé válik, ami végigkalauzolja a nézőt Ruzsalka érzelmi hullámlásain. (...) Szikora János *Ruzsalka*-értelmezése a Magyar Állami Operaházban igazi diadal, a látvány és a hangzás szimfóniája, ami olyan időtlen témákat dolgoz fel, mint a szerelem, az önfeláldozás és a végzet rendíthetetlen kényszere. Brassói-Jőrös Andrea, Rálik Szilvia és Gál Erika titánként alakítják szerepüket, életet lehelve olyan figurákba, akiknek árnyai még az előadás utolsó hangja után is kísértének. A produkció az operai műfaj vonzerejének testamentuma, ahol a kivételes tehetségek találkozása, a magával ragadó történetmesélés és a gondosan kidolgozott munka olyan élményt nyújt, ami túlmutat a színpad határain, és egészen az emberi lét legmélyére hatol.

Nadejda Komendatova *(European News Agency, Németország)*

BARTÓK TÁNCTRIPTICHON

[A Lányt] Földi Lea táncolta, aki szívbe markoló módon közvetítette a drogoktól megzavarodott prostituált könyörtelenségét és nihilizmusát. Jól megjelenítette kétségbeesését egy különösen virtuóz emelés, amikor is a mandarin (Kekalo Iurii) hátán fejfel lefelé próbált lemászni. A páratlan és elgondolkodtató előadás magát a táncost is megrendítette, ami még a tapsnál is látható volt. (...) Venekei képes elhitetni velünk ezen alakok időszerűségét. A produkciót egy felhőkarcolókkal teli metropolisz vászonra vetített képe kezdte és zárta, míg a többszintes díszlet lepukkant háztetőket idézett, kegyetlen lakói pedig tökéletesen beleilLENÉnek napjaink bármely nagyvárosába. (...) [Velekeij koreográfiája szinte két világ, könnyed és kortárs a szolístáknak, a kis létszámú balettkarnak pedig néha egy kissé kliséktől hemzsegó az előszeretettel használt tekergő testek látványa miatt. Ennek ellenére volt pár kiváló pillanat, főként a darab elején, amikor Bartók őserejű mélyvonósai hullámlásra késztetik a kart, akik aztán szinte varázstűtésre, mintegy klasszikus ellenpontként hirtelen párokba rendeződnek. (...) Rónai András darabos mozgásával és néhány humoros, hip-hopra emlékeztető mozdulattal tökéletesen jeleníti meg az álherceg ügyetlenségét. Felméry Lili Hercegnője meggyőző módon szabadul meg a státuszszimbólumoktól: először saját ékszereit, majd a Strauss *Salomé*jára emlékeztető nyugtalan tremolókkal kísért pas de deux alatt a Királyfi koronáját is leveszi. (...) Várnagy Kristóf új *Táncszvit*-koreográfiájában a hagyományt kívánja ötvözni a kortárrsal, és ez jórészt sikerül is neki. Láthatunk néptáncra emlékeztető elemeket, amikor tizenketten kart-karba öltve körtáncot járnak. Klasszikusabb mozdulatsorokban három férfi táncos látványos ugrásokkal, míg a második tételben Lee Soobin magántáncos csodás, lírai szólóval örvendeztet meg bennünket. A csupasz, szürke háttér és a vakítóan fehér, piros színekkel díszített, a bujáki népviselet ihlette fehér ruhák a múlt század közepén Balanchine-ra jellemző esztétikai hatást keltenek. A produkció sikerének egyik kulcseleme a Vajda Gergely által vezényelt Magyar Állami Operaház Zenekara volt. A *Mandarin* éles modernizmusától, A *fából faragott királyfi* harmonikusabb muzsikáján át az örömteli, népzenei hatásokat hordozó *Táncszvit*ig a zenészek játéka gazdag tapasztalatról árulkodott, amelyhez ebben a repertoárban aligha fogható bárki másé a világon. **Gianmarco Segato** *(Bachtrack, Egyesült Királyság)*

Venekei Marianna *A csodálatos mandarin* erőszakos cselekményét nagyvárosi forgatagba helyezi. (...) Földi Lea erős gesztusaival nagyon meggyőző a Lány szerepében: három gazember bábja, akiktől folyamatosan szökni próbál. Amikor találkozik a Mandarinnal, valami érthetetlen történik vele, képtelen szabadulni annak vonzerejétől – s ezek a jelenetek különösen intenzívek, mert egyfajta láthatatlan kötelék láncolja az idegenhez, aki szinte bábként mozgatja. (...) A szünet után *A fából faragott királyfi* koreográfiájával Velekei László mesevilágba repít bennünket. (...) Yakovleva Maria egyszerű a folyton jelen lévő Tündérboszorkány szerepében, aki mágiikus erejével mint a természet és az erdő öre kézben tartja az összes cselekményszálát. Zhurilov Boris meggyőző Királyfi, aki nemcsak a szerelmet találja meg, de életcélját is a természet védelmében. Pohodnih Ellina bájos Királylány. (...) A fából faragott királyfi szerepében Kiyota Motomi egyszerre mókás és groteszk, darabos mozdulataival. A tánckar hol fákká, hol hullámokká változik Velekei mozgásnyelve szerint, így hiteles módon találjuk magunkat a mesevilágban. (...) A műsort a *Táncszvit* zárja. (...) Mindegyik táncnak folklorra emlékeztető hangzása van, mégsem népzene. A közreműködők (...) – a kissé Balanchine-ra emlékeztető üres színpadon – felszabadultan táncolnak különböző kombinációkban és formációkban; mozdulataik a hagyományra utalva elsősorban klasszikus tánclépésekből épülnek fel, de kortárs értelmezésben, népi jellegű ruhába öltözve. (...) *A Bartók TáncTriptichon* zenei megvalósítása is kiváló Vajda Gergely biztos pálcája alatt. Nagy siker!

Ira Werbowsky *(Der neue Merker, Ausztria)*

Ira Werbowsky

Minden ízében magyar este, hiszen a koreográfiákat magyar alkotók hozták létre magyar táncosoknak. A zene és a tánc egybeforr, de szó sincs hazafias érzélgősségről vagy felsőbbrendűségről. (...) A nagyon is kifejező zene éles hangokkal, harsonaglissandókkal és ütemes akkordokkal meséli el a rövid történetet, mind ezt pedig a tánc illusztrálja. (...) Venekei, aki pályája elején maga is táncolta a Lány nehéz szerepét, fogva tartott, bántalmazott, drogfüggőként jeleníti meg a nőt, aki képtelen szabadulni a szürke külvárosi környezetből. Földi Lea alakítja ezt a szerencsétlen teremtést, aki végül legyőzi félelmét a kiismerhetetlen Mandarinnal

szemben, és magával ragadó céltudatossággal öleli karjai közé a haldokló férfit. Nem könnyű szerep egy klaszikus képzettségű spicctáncosnak. (...) Kekalo hűvös Mandarin-ábrázolása nem ébreszt nagy rokonszenvet e túlvilági figura iránt, de a Lány sorsa megérinti a lelket, szinte segíteni szeretnénk rajta tudván, hogy tehetetlenek vagyunk a sötét oldallal szemben. (...) Velekei László koreográfiájában szinte érezzük az erdő illatát; tavasz van a színpadon, a fák a nem is olyan gonosz Tündérboszorkány szolgálóiként táncolnak. (...) Őt látva furcsa, vegyes érzés tölti el a Bécsből idelátogatókat. Öröm látni tökéletes spiccen, de ebbe szomorúság és düh is vegyül. A bécsi balettrajongók tizenkét éven át csodálhatták Maria Yakovlevát első szólótáncosként. Akár a *Don Qujote* Kitrijét, *A hattyük tava* Odette-jét és Odile-ját vagy a *Mayerling* Vetsera Máriáját alakította, mindig nagy átélést, precizitást és jó színpadi jelenlétet tanúsított. Mindezeket a szerepeket 2022 óta budapesti Operaház színpadán táncolja. (...) A három darabból álló előadás végén a *Táncszvit* jó levezetés volt. Nincs is talán olyan magyar karmester, aki ne vette volna fel Bartók öttételes művét a körtánkra emlékeztető, a korábbi témákra reflektáló fináléval, és zongoristák is játszották a maguk átiratát. Ennek ellenére a *Táncszvit* még nem honosodott meg színpadokon (...) Várnagy Kristóf koreográfus szerencséjére, akinek így nem kellett nagy elődökkel versengenie. (...) A Magyar Nemzeti Balett számára készített első munkájában visszatért balett-táncosi gyökereihez, és ebben a szellemben alkotta meg az együtteseket, a pas de deux-t és egy szólót. (...) A szép látvány és zene felemel. Nem csoda, hogy lelkes tapssal ünnepelték az Operaház nézőterén.

Ditta Rudle *(Tanzschrift, Ausztria)*

Ditta Rudle

ARABELLA

Mind a szereplők, mind a karmester ragyogóak voltak. (...) Nagy öröm volt látni a fiatalokat és a sok gyereket – köztük egészen kicsiket – a nézőtérén, akiket teljesen elvarázsolt az előadás. Így születnek az operarajongók. (...) A legkiemelkedőbb Halász Péter karmester teljesítménye volt, aki kifinomult, makulátlan hangzást és tisztán kivehető szólamokat csalt ki a magas színvonalon játszó zenekarból. A közjátékok fantáziadúsak voltak, az énekeseket kísérő dallamok kiegyensúlyozot-

tak, de sohasem nélkülözték a kellő szintű feszültséget. A Strauss által megkívánt részletgazdagságot a fiatal magyar maestro dirigálása nagyon jól érzékeltette. (...) Pasztricsák Polina Arabelláját széles, fénylő és kellő súlyú közép-, valamint friss, tiszta, erélyes felsőregiszter jellemezte. Gyönyörű, éterien sugárzó előadásmódjához és kiváló hangerejéhez intenzív színpadi jelenlét társult.

Pedro J. Lapeña Rey *(Codalario, Spanyolország)*

Pedro J. Lapeña Rey

Gábor [Sylvie] eltávolodik a hagyományostól Fiakermilli esetében, aki Strauss és Hofmannsthal egyik legbizarrabb figurája. Szinte a semmiből bukkan elő a második felvonás báli jelenetében, hogy koloratúr sziporkázásával szórakoztassa a vendégeket. (...) Ez egy kevésbé korhű rendezésben jobban működött volna, vonaglásai és szado-mazo csatlósai kissé kilógtak a képből. Ennek ellenére Rácz Rita szoprán igencsak bedobta magát, és a virtuóz hangi akrobatikát tiszta, átható énekléssel valósította meg. Az opera sikere igencsak múlik a megfelelő szereposztáson. Pasztricsák Polina szoprán ideális Arabella, lágy hangja gyönyörűen érvényesül a széles hangterjedelmet követelő szerepben és annak terjengős parlando részeiben. Az első felvonásban Pasztricsák attól sem rettent meg, hogy Arabella kevésbé vonzó, szeszélyes természetét is megmutassa. (...) Teljes mértékben kielégítő előadás volt, amit szívesen meghallgatnék újfent. (...) Dramaturgiai szempontból az *Arabella* talán nem tartozik Strauss és Hofmannsthal legjobb művei közé, de a kulcsfontosságú kettősök mindenképpen a szerzőpárost dicsérik. Az első felvonás „Aber der Richtige” kezdetű duettjét, és annak remek, emelkedő harmóniáit – amikor Arabella és Zdenka elképzeli az ideális férfit – Pasztricsák és Topolánszky igen érzelemdúsan adták elő. Végsősoron az *Arabellát* a virtuóz partitúra tartja aktív repertoáron, amit a Magyar Állami Operaház Zenekara kifejezetten profin adott elő Halász vezényletével. Ki kell emelnünk a koncertmestert a felejthetetlen szólók miatt, amelyek jól képviselik a német romanticizmus eme utolsó lélegzetének báját.

Gianmarco Segato *(Bachtrack, Egyesült Királyság)*

PIKK DÁMA

Az orosz Vagyim Milkov produkciója, amely 2003 óta van műsoron Budapesten, szerencsére szigorúan követi a librettót szép kiállításban. Viktor és Rafael Volszkij díszlet- és jelmeztervei (...) szemet gyönyörködtetnek. A szenvedés, a szépség keresése, a magasztos szerelem és a patológikus örület bemutatásához nem feltétlenül szükséges valamiféle visszatasztó, sötét környezet, ahogyan azt sok kortárs rendező képzeli. Legalább olyan jól, ha nem jobban működik ilyen látvány mellett is. A szemek mellett a füleket is csodálatra készítette mind a zenekar és a karmester, mind a szólisták. (...) Dohnányi Olivér pálcája alatt Csajkovszkij zenéje lendületesen, ragyogóan és intenzíven szárnyalt, pont kellő mennyiségű pátosszal vegyítve gazdag hangzásvilágot hozva létre. (...) A kórus teljesítménye is figyelemre méltó volt, legyen szó grandiózus jelenetről, mint Nagy Katalin megjelenése a palota lépcsőjén, vagy bensőséges, liturgikus hangzású pillanatról, mint Hermann halála. *A Pikk dáma* sikere biztosított, ha jó énekesek alakítják Hermannt és Lizát. De ahogy a délelőtti *Arabella* esetében, nemcsak a főszereplők, a kisebb szerepeket alakító szólisták, akik szinte mind a társulatból kerültek ki, szintén hozzájárultak az est sikeréhez. (...) Kettőjük utolsó találkozásakor, amikor Liza felismeri, minden elveszett, Aksenova kiválóan érezttette gyötrelmét, Martynyuk pedig szinte kézen fogva vitte magával a nézőket az örületbe; mindketten kivételes példáját mutatták, hogyan kell játszani, miközben egyre jobban fokozták egymás intenzív alakítását, ahogy a duett előrehaladt. (...) Haja Zsolt bariton fantasztikus, méltóságteljes és távolságtartó Jeleckij herceg volt, második felvonásbeli áriáját maximálisan kiélvezve olyan elképesztő muzikalitással énekelte, hogy az egész közönség tapsviharban tört ki.

Pedro J. Lapeña Rey *(Codalario, Spanyolország)*

Pedro J. Lapeña Rey

^[1] A műsort a Táncszvit zárja

^[2] A műsort a Táncszvit zárja